

EREĞLİ MÜZESİ'NDEN PİŞMİŞ TOPRAK HEYKELCİKLER

Asuman BALDIRAN

Önceki çalışmalarımızda, Stratonikeia Nekropol buluntuları arasındaki pişmiş toprak heykelciklerden Hellenistik döneme ait olanlar ve Konya Arkeoloji Müzesi'nde depoda bulunan heykelcikler tanıtılıp, incelenmişti¹. Ereğli Müzesi'ne yaptığımız ziyaretler sırasında bu müzede

* Çalışmamızda kullanılan kısaltmalar Archeologischer Anzeiger 1992'den alınmıştır. Bunun dışında makalede kullanılan kısaltmalar şunlardır:

AvP Altertümer von Pergamon

BMC, Terracottas R. A. Higgins Catalogue of the Terracottas in the Department of Greek and Roman Antiquities British Museum, Volume I, London MCMLIV

CCCA Corpus Cultus Cybelae Attidisdisque

Işık, Theangela F. Işık, Die Koroplastik von Theangela in Karien und ihre Beziehungen zu Ostionien, İst.Mit. 21, Tübingen, 1980

Louvre II S. Mollard-Besques, Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre-cuite Grecs et Romains II, Myrina, Paris, 1963

Louvre III S. Besques Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre-cuite Grecs Etrusques et Romains III, Epoques Hellénistique et RomaineGrèce et Asie Mineure, Paris, 1972

Naumann, İkonographie F. Naumann, Die İkonographie der Kybele in der Phrygischen und der Griechischen Kunst, İst.Mit., 28, Tübingen, 1983

Troy Supp. D.B. Thompsen, The Terracotta Figurines of the Hellenistic Period, Troy Supplementary Monograph 3, Princeton, 1963

Töpperwein, Terrakotten E. Töpperwein, Terrakotten von Pergamon, Pergamenische Forschungen, Berlin, 1976

Vermaseren, Cybele M. J. Vermaseren, Cybele and Attis the Myth and the Cult, London, 1977

de, bir bölümü sergide, bir bölümü depoda korunan bir grup pişmiş toprak heykelcik dikkatimizi çekti.

Pişmiş toprak heykelciklerin kullanım ve yapım amaçları, dönemler içinde gösterdikleri teknik ve stilistik gelişimler, sahte olup olmadıklarını saptamamıza yarayan unsurlara daha önceki yaptığımız çalışmalarda² ayrıntılı olarak deyinildiği için bu çalışmada yer almayacak. Konya Ereğli Müzesi'ndeki heykelciklerin envanter defterlerindeki kayıtlara bakarak hiç birinin kazı yoluyla bu müzeye gelmediği öncelikle saptandı. Bu eserler müzeye ya satın alma, ya da armağan edilme yoluyla kazandırılmıştır. Heykelciklerin çoğunun kayıtlarında, satın alınan kişiler tarafından Konya civarına ait (Karapınar, Ereğli, Karaman, vb.) alanlarda buldukları ifade edilmiştir. Bunlar arasında sadece üç heykelciğin Bodrum'dan getirildiği belirtilmiştir. Ereğli Müzesi'ndeki heykelcikleri incelemeye başlarken bunları guruplandırmaya çalıştıysak da her biri farklı tipte olduğundan ana gruplar (başlıklar) oluşturmamız mümkün olmadı. Bu nedenle eserleri koroplastik sanatta yaygın olarak kullanılan alt başlıklar halinde tanıtmaya gittik. Kullandığımız bu başlıkları ve her bir başlığın içine kaç eser dahil ettiğimizi bir liste halinde vermeyi uygun bulduk. Bunlar:

I- Taht üzerinde oturan giyimli kadın heykelcikleri (6 adet): K1-K2-K3-K4-K5-K6.

A: Apollon Heykelciği

B: Büst

E: Eros Heykelciği

H: Hydria Taşıyan

K: Kadın Heykelciği

O: Oyuncak Asker Heykelciği

P: Phiale Taşıyan

¹ A. Baldiran, "Stratonikeia Hellenistik Dönem Terrakotaları", *S.Ü. Edebiyat Dergisi*, Sayı.7-8, 1992-1993, s.207-220; A. Baldiran, "Konya Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Pişmiş Toprak Heykelcik", *S.Ü. Edebiyat Dergisi*, Sayı.11, s.127-141; A. Baldiran, "Konya Arkeoloji Müzesinden Pişmiş Toprak Kadın Büstü", *S.Ü. Edebiyat Dergisi*, Sayı.11, s.121-126.

² Bkz. Dipnot 1.

II- Eros heykelcikleri (2 adet): E1-E2.

III- Phiale (?) taşıyan erkek heykelciği (1 adet): P1.

IV- Hydrophoros olarak nitelendirilen başının üzerinde hydria taşıyan kadın heykelcikleri (2 adet): H1-H2.

V- Kadın büstü (1 adet): B1.

VI- Apollon kabartması (1 adet): A1.

VII- Asker (?) heykelciği (1 adet): O1

I-Bu başlık altında inceleyeceğimiz heykelcik sayısı 6 tanedir. Bunlar birbirine benzer eserlerdir.

K1: Müze envanter numarası 961 olan heykelcik (Res.1-2) 15.5 cm. yüksekliğinde, koyu kiremit rengi hamurlu, iyi pişmiş bir eserdir. Taht üzerinde oturan, başının üzerinde polos bulunan, giyimli bir kadına ait olan heykelcik sağlam durumdadır. Tahtın her iki yanında aslanlar görülür. Başa yerleştirilen polos üzerinde bir örtü seçilebilmektedir. Biz, benzer pozdaki heykel, kabartma ve heykelciklerin bir tanrıçayı, Kybele`yi işaret ettiğini biliyoruz. Bu tanrıçaya ait bütün sembolleri heykelciğimizde gayet açık bir şekilde görebilmekteyiz. Heykelciğimizdeki tanrıçanın üzerine giydiği chitonun yakası "V" şeklinde ve giysisi göğsün hemen altında bir kemerle sıkılmıştır. Bu kemerin altında chiton kasık hizasına kadar birbirine paralel dikey kıvrımlar oluşturarak iner. Polos`un üzerini örterek aşağıya doğru uzanan şal, sol omuzdan sol diz üzerine inip, düzgün bir şekilde tekrar sol kol üzerine uzatılmıştır. Şalın bir ucu sağ omuzdan koltuk altına yönelip, sağ kol altından bel hizasında topar halinde dizleri örterek sol bacağın dış yanından aşağıya sarkar. Şalın diğer ucu da dizleri örterek ayak bilekleri hizasında sona erer. Ayak bileklerinin arasında ve sağ yanda duran aslanla sağ ayak bileği arasında chitonun kıvrımları, göğüs alt ve kasık arasında olduğu gibi birbirine paralel dikey kıvrımlar oluşturur. Tanrıça tahtın sağ tarafında duran aslanın başı üzerinde yerleştiği sağ elinde bir patera, sol elinde de tympanon (tef) tutmaktadır.

Heykelciğimizin yüzü çok basit bir şekilde kalıplandığı için yüzün fizyonomisinden söz edebilmek ne yazık ki mümkün olamamaktadır. Heykelciğimiz ön ve arka olmak üzere iki kalıptan çıkarılmıştır ve arka

kısımda hatlar çok kabaca belirtilmiştir. Sırtta yer alan buhar deliğinin büyük bir bölümü ve özellikle de alt kısmının kırık olduğu görülmektedir. Buhar deliğinin formunun yuvarlak olduğunu eldeki kısma bakarak söyleyebilme olanağına sahibiz. Bu kırık olan kısımdan heykelciğin iç yüzünü de görebiliyoruz. İç kısımdaki koroplastın parmak izleri net bir şekilde seçilmektedir.

Benzer tipte taht üzerinde oturan kadın figürlerini Anadolu'da çok erken tarihlerden itibaren, örneğin Neolitik dönemde Çatalhöyük'te³ Kalkolitik dönemde Hacılar'da⁴ görebilme olanağına sahibiz. Çatalhöyük örneğimizde Ana Tanrıça olarak ifade edilen figürde tanrıça çıplak ve şişman bir kadın olarak ve üzerine oturduğu tahtın her iki yanında aslan yada panterlerle betimlenmiştir. Yine Hacılar örneğimizde ikonografide Ana Tanrıça olarak tanımlanan tipin devam ettiğini görüyoruz. Aynı gelenek Hitit imparatorluk çağında Boğazköy-Yazılıkaya kabartmalarında da izlenmektedir⁵. Hitit imparatorluk çağı kaya kabartmalarında tanrıça taht üzerinde oturur pozda, veya bir panter üzerinde ayakta durur pozda betimlenmiştir. Bu poz Phrygia kaya kabartmaları heykel ve heykelciklerde de devam eder⁶. Anadolu kaynaklı Ana Tanrıça kültürünün böylece kesintisiz olarak ve yayılarak devam ettiğini söyleyebiliriz. Değişen sadece Ana Tanrıça'nın adı olmuş, Hititlerde Hepat, Kargamış'ta Geç Hitit döneminde Kubaba, Phryglerde Kybele olarak tapınım görmüştür⁷. Yukarı da anlattığımız tipte, tanrıça betimlemelerini heykel, heykelcik, ve kabartma olarak ta kandiller üzerinde görülebilir⁸.

K2: İkinci örneğimiz müze envanter numarası 918 olan 12,3 cm. yüksekliğinde satın alma yoluyla müzeye kazandırılmış olan, arkasında

³ J., Mellaart, *The Neolithic of the Near East*, London, 1975, R.54; Ian A. Todd, *Çatalhöyük in Perspective* Cumming Publishing Company, 1976, Fig.44.

⁴ J., Mellaart, *Age.*, Fig.65.

⁵ Vermaseren, *Cybele*, Pl.6.

⁶ Vermaseren, *Cybele*, s.19.

⁷ F., Naumann, *İkonographie*, s.

⁸ CCCA VII, Pl.VII-X, Pl.VI/14, Pl.C/166, 167, Pl. CV.

kare şeklinde buhar deliği bulunan heykelciktir. (Res. 3-4) Kiremit rengi hamura sahiptir. Arkalığı olan bir taht üzerinde oturan giyimli tanrıça betimlenmiştir. Kalıp tekniğiyle yapılmıştır. Çok basit görümlü, elbise kıvrımları kabaca belirtilmiş olan örneğimiz, önceki Kybele heykelciğimizden farklı olarak arkalıları palmet şeklinde olan bir taht üzerinde oturur. Sol elinde tuttuğu tympanon ilk örneğimizdeki Kybele'nin elinde tuttuğu tympanondan daha büyük ölçülerdedir. Benzer tipte, taht üzerinde oturan Kybele örneklerinde, tanrıçanın kucığında yatar pozda aslan yavrusu betimlenmiştir. Ancak bizim eserimizde tanrıçanın ne kucığında, ne de tahtın iki yanında aslan figürü göremiyoruz. Diğer Kybele betimlemelerinde olduğu gibi, tanrıça heykelciği, başının üzerinde bir polos taşımaktadır. Bu heykelciği sağ elinde tuttuğu patera ve sol elinde tuttuğu tympanon nedeniyle Kybele olarak tanımlıyoruz.

K3: Yukarıda anlattığımız heykelcikle aynı tipte yapılmış olan bir diğer heykelcik büyük bir bölümü kırık ve eksik olduğundan envanter numarası verilmemiş olan parçadır (Res.5).Sağ eli ve dizlerden itibaren kaideye kadar uzanan ayakları, tahtın sağ yan tarafından da ufak bir bölüm görülmektedir. Envanter numarası 918 olan örneğimizle aynı özellikleri taşımakta olup, kiremit rengi hamura sahiptir. Bu parçanın yüksekliği 6 cm'dir. Tanrıçanın sağ kolu bileğin biraz üstünden kırık ve sağ avucunda patera tutmaktadır. Patera tutan el sağ diz üzerine yerleştirilmiştir. Biraz önce anlattığımız 918 numaralı eserden daha büyük ölçüdedir. Elbise kıvrımları himation üzerinde kabaca, chitonda ise daha özenli ve ince işlenmiştir.

K4: Aynı özellikleri taşıyan diğer örnek, 919 müze envanter numarası verilen yine müzeye satın alma yoluyla gelmiş olan heykelciktir (Res.6). Bu heykelcik 9.2 cm yüksekliğinde, 7.6 cm. genişliğinde koyu kiremit renkli hamura sahiptir. Önceki örneklerden daha kabaca şekillendirilmiştir. Palmetli arkalıları olan bir tahtta oturan, başının üzerinde polos bulunan giyimli, sağ elinde patera, sol elinde tympanon tutan Kybele heykelciğidir. Heykelciğin üzerindeki giysi ve yüzün fizyonomisi ile ilgili ayrıntıları belirlemek, kötü kalıplamadan dolayı ne yazık ki mümkün olamamaktadır.

Yukarıda anlattığımız heykelcikleri bir arada değerlendirecek olursak aynı tipte yapılmış heykelciklerin benzerlerini Myrina'da⁹ yoğun olarak bulabiliyoruz. Myrina nekropolünde bulunan pişmiş toprak Kybele heykelcikleri İ.Ö.2.yy – İ.Ö.1.yy arasına tarihlenmişlerdir. Ayrıca Troya'da,¹⁰ Bergama'da,¹¹ Priene'de¹² ve Halikarnassos'da¹³ da benzer pozda tanrıça heykelcikleri vardır. Yukarıda belirttiğimiz buluntu merkezleri arasında sadece Troya ve Bergama'da bulunan heykelcikler İ.Ö. 4.yy ve İ.Ö. 3.yy lara, diğerleri ise İ.Ö.2.yy ve İ.Ö.1.yy arasına tarihlenmişlerdir. Biz ele aldığımız bu dört heykelciğin metin içerisinde açıkladığımız, stil ve teknik özellikleri nedeniyle İ.Ö.3.yy'la verilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

K5: Müze envanter numarası 916 olan diğer Kybele heykelciği (Res.7-8) satın alma yoluyla müzeye kazandırılmış olan kiremit hamurlu, 10.3 cm. yüksekliğinde 11 cm. genişliğinde olan heykelciktir. Heykelciğimizin göğüs hizasından itibaren alt bölümü kırık ve eksiktir. Sol kol tympanonla birlikte sağlamdır. Arkalığı palmet şeklinde olan bir taht üzerinde oturan giyimli tanrıça heykelciğinin işçiliği gayet iyidir. Sol eliyle tuttuğu tympanon ilk dört örneğimizdeki tympanondan daha büyüktür. Kybele'nin yüzünde hafifçe bir gülümseme vardır. Praxiteles'in heykellerindeki fizyonomik özellikleri anımsatır tarzda yapılmıştır. Alın yüksek ve üçgene yakın formda, gözler belirgin ve kaş kemerinin içinde biraz çukurda yapılmış, dalgın ve tatlı bir ifade ile bakmaktadır. Gür saçlar alnın ortasından ikiye ayrılıp yanlara ve geriye doğru dalgalı biçimde taranmıştır. Saçlar, omuzlar üzerine üç bölümlü bukleler halinde düşer. Başın üzerine fazla yüksek olmayan bir polos yerleştirilmiştir. Chiton göğüs üzerinde "V" şeklinde kıvrımlar oluşturur. Ereğli Müzesi'nde bulunan heykelcikler arasında en iyi işçiliğe sahip olan örneğimiz bu heykelcik parçasıdır. Benzer tipte örnekler özellikle

⁹ Louvre II,Pl.177/b (Myrina 690), e (Myrina 195), Pl.109/9 (Myrina 1236), Pl.133/b (Myrina 662)

¹⁰ CCCA I, Pl. LXV/304-306, Pl.LXXIII/341c, 341d.

¹¹ Töpperwein, Terracotten, Taf. 30-31/188-191.

¹² M., Schede, Die Ruinen von Priene, Berlin, 1934, Abb.121.

¹³ BMC, Terracottas Pl.60/426.

Troya'da çok fazladır¹⁴. Ayrıca Myrina'da¹⁵ ele geçen, şu anda Brüksel'de bulunan bir örneği de benzer örnekler içine dahil edebiliriz. Yine Anadolu'dan, Priene'¹⁶den benzer birkaç örnek kazılar sırasında ele geçmiştir. karşılaştırdık. Sözü ettiğimiz merkezlerde bulunan Kybele heykelticiklerinin farklı tarihlere verildiğini gördük. Bu tarihler İ.Ö.3.yy – İ.Ö.1.yy'lar arasını gösteren tarihlerdir. Biz Ereğli Müzesi'ndeki heykelticğin yüz ifadesi, fizyonomik özellikleri ve saçının işlenişi nedeniyle İ.Ö.2.yy'ın ortalarına verilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

K6: 916 numaralı eserimize benzer bir diğer örnek olan 917 envanter numaralı (Res.9-10) heykelticik de müzeye satın alma yoluyla gelmiştir. Kiremit rengi hamurlu, 7,5 cm. yüksekliğinde, 8,4 cm. genişliğinde bir heykelticiktir. Üzerinde yoğun patina tabakası görülmektedir. biraz önce anlattığımız heykelticikten daha büyük bir bölümü sağlamdır. Palmet şeklinde arkılığı olan bir taht üzerinde oturan, giyimli, sol eliyle tympanon tutan, kucağında aslan yatan Kybele heykelticğimiz biraz önce anlatılan örnekten daha basit bir tarzda yapılmıştır. Yüz şişkin, göz, burun ve ağız kabaca şekillendirilmiş, saç alın ortasında ikiye ayrılıp yanlara ve geriye doğru basitçe düz olarak taranmıştır. Omuzlardan aşağıya sarkan saç bukleleri de incelikten uzaktır. Başın üzerine yerleştirilen polos kısa ve yanlara doğru hafifçe açılmaktadır. Sağ omuzun gerisinde tahtın palmet şeklindeki arkılığı görülmektedir. Sol taraftaki palmetli çıkıntı ise tympanon'un üst kısmı ile birlikte kırıktır. Kybele'nin üzerindeki chiton ve himation seçilebilmektedir. Chiton göğüs üzerinde "V" şeklinde kıvrımlar oluşturarak göğüs hizasında bir kemerle sıkılmıştır. Gerek yakada oluşan "V" kıvrımlar, gerek kemerin altında oluşan kıvrımlar sert bir üslupla yapılmıştır. Himation'un kıvrımları sol omuz üzerine düşen saç buclesinin hemen altından başlayıp aşağıya doğru dört bölüm halinde açılarak iner. Elbise üzerinde görülen kıvrımlar kalın olup gerek göğüs üzerinde, gerekse kemerin altında karın hizasında aynı biçimdedir. Eserin arka yüzünün işlenişi de diğer örneklerden oldukça farklıdır. Bu tarz arka

¹⁴ Troy (Suppl.) Pl.VII/17-18, Pl.IX/20.

¹⁵ CCCA I, Pl.CXI/501.

¹⁶ CCCA, I, Pl.CLV/1691.

cephede işlenişini genellikle duvarlara asılmak üzere yapılan protom kadın başlarında görüyoruz. Bu tipteki arka cepheler Halikarnassos'daki terrakottalar¹⁷ arasında İ.Ö.5.yy sonlarına tarihlenen kadın protomlarında görülebilir. Bu örnekler Halikarnassos'da Rodos tiplerinin kaba birer kopyası olarak tanımlanmışlardır. İ.Ö.4.yüzyıl başlarına tarihlenmiş olan örnekleri de mevcuttur¹⁸. Ereğli Müzesi'ndeki örneğimizin protom baş olarak değil tüm bir Kybele heykelciği şeklinde yapılmış olması muhtemeldir. Afyon-Sandıklı'da bulunmuş bir heykelcik gerek fizyonomisi, gerek elbise kıvrımları nedeniyle bizim örneğimize büyük ölçüde benzemektedir. Buradaki Kybele heykelciği ayakta durmaktadır¹⁹. Ayrıca Troya örnekleri arasında da benzer tipte heykelcik parçalarını görmek mümkündür²⁰. Troya örnekleri İ.Ö.3.yy.-İ.Ö.1.yy. arasına tarihlenmişlerdir²¹. Batı Anadolu'da önemli bir terracotta buluntu yeri İzmir-Aliğa yakınlarındaki Myrina Nekropolüdür. Myrina heykelcikleri arasında bizim heykelciğimize benzer pek çok örnek bulabiliyoruz²². Bunlar arasında ayrıca Kybele kabartması da dikkati çeker. Burada Kybele kucağında aslan yavrusu ile oturur ve sağ elinde phiale tutar pozdadır. Tympanon'u yoktur²³.

Tip olarak yukarıda anlattığımız K5 ile benzer olan K6 işçilik ve stilistik açıdan farklılıklar göstermektedir. K6'yı yüzün yuvarlaklığı, ifadesiz ve donuk oluşu, üzerindeki chitonun "V" kıvrımlarının ve sol omuzdan aşağıya düşen kıvrımların sertliği, saçın özensizce belirtilişi gibi özellikleri nedeniyle İ.Ö.1.yy.lın 2. yarısına tarihlenmenin uygun olacağını düşünmekteyiz.

II-E1: Müze envanter numarası 1020 olan Eros (?) heykelciği müzeye satın alma yoluyla gelmiş, krem renkli hamura sahip, buhar

¹⁷ BMC, Terracottas Pl.52/443a-b.

¹⁸ BMC, Terracottas Pl.67/ 490-491.

¹⁹ Naumann, *İkonographie*, s.368, Taf.47/3.

²⁰ Troy, *Supp.*, Pl.VII/17-18; VIII,16; IX/19; X/22,27,28.

²¹ Troy, *Supp.*s.81,82.

²² Louvre II, s. XI.

²³ Louvre II, Pl. 177/ Myrina 690b, Myrina 195e.

deliği bulunmayan, kaidesinin altı açık olan bir heykelciktir (Res.11). Heykelcik 20 cm. yüksekliğindedir. Kanatlar arasındaki açıklık ise 13.5 cm.'dir. Eros çıplak olarak ayakta durup, sol elinde çelenk tutmakta, sağ kolunu dirsekten bükerek sağ omuzu üzerine uzatmaktadır. Oldukça büyük kanatlara sahip olan Eros'un omuzlarından aşağıya, ayak bilekleri hizasına kadar inen, paralel kıvrımları seçilebilen şal, arkada fon oluşturmaktadır. Şalın bir bölümü de yüzün etrafını volanlı bir biçimde, başlık gibi çevreler. Kanatlar üzerinde tüy ve telekler betimlenmiştir. Kanatlar ve pelerin kumaşındaki ayrıntıları ve kıvrımları belirtme çabasını yüzün işlenişinde hiç göremiyoruz. Eros'un başı oldukça kaba kalıplanmış ve yüzün fizyonomik özelliklerini söylememizi olanaksız kılmıştır. Benzer pozda Eros ve Hypnos kabartmaları mezar stelleri ve lahitler üzerinde de çok sık tekrar edilmektedir²⁴. Benzer tipte uzun pelerinli bir Eros heykelciği Boiötia eserleri arasında da görülebilir. Ancak burada Eros sağ elini beline dayamış, sol kolu pelerinin altındadır²⁵. Bir başka Eros heykelciği Bergama'da Akropolis üzerindeki yolda bulunmuş olan Eros heykelcik parçasıdır. Buradaki figürde Eros, sağ omuzuna yönelttiği eliyle sol koluyla kavradığı meşalenin (yada bereket boynuzunun) üst kısmını tutar tarzda betimlenmiştir. Erosun başının, meşaleye doğru hafifçe eğildiği görülmektedir. Buradaki Eros Diphilos'un faaliyette bulunduğu döneme (İ.Ö.1.yy. sonu-İ.S.1.yy. ortaları arasında) tarihlenmektedir²⁶. Eros heykelciğinin Karaman civarında ele geçtiği, heykelciği müzeye satan kişi tarafından beyan edilmiştir. Bu heykelciğin yakın benzerlerini yaptığımız araştırmalarda bulamadık. Ancak kanat işlenişi, uzun himationunun gösterdiği kıvrımlar ve vücut özellikleri nedeniyle yaptığımız karşılaştırmalar sonucunda Eros'un İ.Ö.1.yy'ın ikinci yarısı-İ.S.1.yy'ın ortaları arasında yerleştirilebileceğine inanıyoruz.

E2: İkinci örneğimiz müzede 15.12.65.351 envanter numarası verilen, satın alınan kişiler tarafından Karadağ civarından çıktığı ifade

²⁴ H. Sichterman, *Die Mytologischen Sarkophage 2*, (Apollon bis Grazien) Berlin, 1992, Taf.26/2-4, Taf.27/1-3, Taf.28/2,6, Taf.31/1 ve s. 33

²⁵ *Louvre III*, Pl.8/f, D.30; *Troy, Supp.* Pl.47, s.99.

²⁶ *AvP III*, Taf. 64/426a,b.

edilen koyu deve tüyü renkli hamura sahip, ayakta duran Eros'a ait heykelciğin belden yukarısidir (Res.12). Eldeki parçanın yüksekliği 8.5 cm., kanatlar arası genişliği ise 11.5 cm. dir. Arka kısmın ise büyük bir bölümü kırıktır, bu nedenle buhar deliği olup olmadığını saptayamıyoruz. Baş ve vücut birlikte kalıplanmıştır. Heykelciğimiz, sol omuzda ve sol kol üzerindeki kumaş kıvrımlarından da anlaşılacağı gibi üzerine himation giymiştir. Himationun sağ omuzdan sol yan tarafa yönelmiş ve sağ omuzda küçük, yuvarlak bir fibula ile tutturulmuştur. Yakada himation "V" şeklinde kıvrım oluşturmuştur. Himationun sol kolun üzerini örttüğü, kumaş kıvrımlarından anlaşılacaktır. Erosun sağ omuzun arkasından çıkan kanadın üst, uç kısmı kırıktır. Sol kanat ise şimdiye kadar gördüğümüz kanatlardan farklı bir biçimde üst ucu yukarıya ve heykelciğin başına doğru çengeli andırır bir biçimde kıvrılmıştır. Başı sağ omuza ve hafif aşağıya doğru yönelmiştir. Yüzde düşünceli, dalgın bir ifade sezilmektedir. Yüzdeki bu dalgın ifade gözler çukurda yapılarak verilmiştir. Dolgun çene, etli ve küçük dudaklar dikkati çekmektedir. Başın etrafını oldukça kabarık meyve ve yapraklardan oluşan bir başlık çevrelemektedir. E2 heykelciğinde gördüğümüz tarzda başlık, dionysiak başlık taşıyan ve başı hafif sağ aşağıya döndürülmüş olan örnekleri yine Myrina'da Eros Epheboslarda görebiliyoruz²⁷. Eros bu delikanlılık çağındadır. Buradaki Eros Ephebos sol elinde Kithara tutmaktadır. Myrina eserleri arasındaki bu örnek İ.Ö.1. yy. sonlarına tarihlenmiştir. Söz konusu Myrina eserleri örneğimize benzer kanatlar ve dionysiak başlıklar taşırlar, arkalarında koroplast Pythodoros adı okunmaktadır²⁸. Myrina heykelcikleri Pythodoros'un faaliyet yıllarına, İ.Ö.1. yy. sonlarına tarihlenmektedir. Biz de benzer bu örneklerden yola çıkarak delikanlı Eros heykelciğini, bir başka deyişle Eros Ephebosu'nu İ.Ö.1.yüzyıl sonlarına tarihlenmenin yanlış olmayacağı kanısındayız.

III-P1: Müze envanter numarası 37.25.67 olan bu heykelciğin müze kayıtlarına göre Bodrum'dan getirildiği ifade edilmektedir (Res.13). Koyu kiremit renkli hamurlu, 16 cm. yüksekliğinde, 5.5cm. genişliğinde, 2.5 cm. yüksekliğinde kademeli kaide üzerinde ayakta

²⁷ Louvre II, Pl.55, Myrina 78e, s.46.

²⁸ Louvre II, Pl. 55/b (Myrina 68), Pl 49/e (Myrina 835).

duran, sol elinde omphaloslu phiale tutan, sakallı, yarı giyimli erkek betimlenmiştir. Sırt kısmında buhar deliği yoktur, kaidenin altı açık bırakılmıştır.

Phiale taşıyan benzer tipte heykelcikler Anadolu'da ve özellikle Karia Bölgesinde çok sık görülmektedir. Bodrum yakınlarında Theangela'dan çıkarılan eserler çeşitli alt gruplara ayrılarak etraflıca incelenmiştir²⁹. Phiale taşıyan heykelcikler bu çalışmada I. grupta ele alınmış ve İ.Ö.5.yy'ın ilk çeyreğine tarihlenmişlerdir. Ayrıca Theangela'da VII. grupta da benzer örneklerle karşılaşılıyor. I. gruptaki heykelciklerde mantonun vücuda sarılışı VII. grup örneklerinden farklıdır. I. grup örneklerinde manto kıvrımları gerek sol omuzdan aşağı uzanırken, gerekse belde tomar halinde dolanırken yumuşak kıvrımlar oluşturur. Oysa VII. grup örneklerinde bu kıvrımlar daha sert bir tarzda dikey ve yatay çizgilerle betimlenmiştir. Çift kademeli bir kaide üzerinde ayakta duran himationlu heykelciğimizde sağ bacak vücut ağırlığını taşımakta, sol bacak dizden hafifçe bükülerek, parmak uçlarıyla yere basmaktadır. Dizin sert bir açıyla bükülüşü İ.Ö.350 yıllarına tarihlenen Atina Anlaşması kabartması ile bağlantı kurularak İ.Ö.4.yy.'ın ortasından önceye tarihlenmektedir³⁰. Heykelciğimizde, himation sol omuzu ve sol kolu örterek aşağıya doğru uzanır, bel hizasında birbirine paralel yatay kıvrımlar oluşturur. Sol kol bu kıvrımların oluşturduğu kumaş tomarı üzerine doğru dirsekten bükülmüştür, sol el ile himation tutulmaktadır. Sağ elde omphaloslu phiale vardır. Vücudun üst kısmı çıplaktır ve göğüs adaleleri belirtilmiştir. Başın üzerinde alçak bir polos ve bunun altında alnı çevreleyen saçlar kabaca belirtilmiştir. Burnun hemen yan tarafından aşağıya doğru sarkan bıyıklar ve yine kaba çizgilerle belirtilmiş sakal dikkati çeker. Heykelciğimizin çok yakın bir benzeri hatta eşi diyebileceğimiz örnek, Theangela terrakotaları arasında görülebilir³¹. Üstelik bu her iki örneğin yükseklikleri de aynıdır. Bu nedenle her iki eser aynı kalıptan çıkarılmış olmalıdır. Yine benzer tipte yapılmış örnekleri British Museum Kataloğunda ayakta duran erkekler olarak

²⁹ Işık, Theangela.

³⁰ Işık, Theangela, s.140

³¹ Işık, Theangela s.128, 236, Lev.23, Kat.nr.168.

tanımlanmış eserler arasında bulabiliriz³². Bu örnekler de İ.Ö.4.yy.'ın ortalarına tarihlenmiş olarak karşımıza çıkar.

Ereğli Müzesi'nde bulunan ve Bodrum'dan (Halikarnassos) getirildiği ifade edilen Phiale taşıyan örneğimizi aynı tarihlere, İ.Ö.4.yy. ortalarına tarihllemeyi uygun buluyoruz. Bu tipin paralellerini bir başka terrakotta üretim merkezinde Rhodos'da görmek mümkündür. Bu poz Rhodos'da bilinen bir tiptir³³. Kültle ilgili olması gerekir. Karia bölgesinde Zeus kültürünün ne derecede önemli olduğu biliniyor. Bu nedenle phiale taşıyan, mantolu erkek figürlerinin de kültle ilgili olması gerektiği göz ardı edilmemelidir³⁴.

IV-H1: Envanter numarası 37.44.67 olan heykelciğimizin, eseri müzeye satan kişiler tarafından Bodrum'dan getirildiği ifade edilmiştir. Kiremit rengi hamurlu, 15,4 cm. yüksekliğindedir. Ayakta duran, giyimli, başının üzerinde hydria taşıyan, çift kademeli dikdörtgen formlu bir kaide üzerinde duran kadın heykelciğidir (Res.14).

Heykelciğimiz yukarıya doğru kaldırdığı sağ eliyle başının üzerine yerleştirdiği hydriayı kulpundan tutmaktadır. Sol kol dirsekten kıvrılarak belde, belin etrafını dolanan kumaş tomarının üzerine yerleştirilmiştir. Ayrıca elinde bir çelenk tutmaktadır. Vücut ağırlığı sağ bacak üzerine verilmiş, sol bacak dizden hafifçe bükülerek parmak uçları ile geriye, kaide üzerine basmıştır. Chiton ve himation giymiş olan heykelciğin himationun kıvrımlarını biraz önce anlattığımız phiale taşıyan (Res.13) erkek heykelciğinin kıvrımları ile karşılaştırabiliriz. Benzer tipte heykelcikler Theangela'da da mevcuttur³⁵. F. Işık'ın kapsamlı çalışmasında benzer bir örnek VII. grupta ele alınmıştır. Phiale taşıyanda olduğu gibi himationun kıvrımları gerek belde, gerek omuzdan aşağı düşerken sert bir üslupla dikey ve yatay çizgilerle belirtilmiştir. Bu tarzdaki kıvrım aynı gruba dahil edilen diğer örneklerde de karakteristiktir. VII. Grupta yer alan eserler, yazar tarafından Atina

³² BMC, *Terracottas*, s.139, Lev.68/506; Lev.69/509,520,522.

³³ C.Blinkenberg, *Lindos*, Fouilles de l'acropole, 1902-14 Pl.ii..

³⁴ Cook, *Zeus II*, 571, Abb.467.

³⁵ Işık, *Theangela*, Pl.13/90.

anlaşma stelleri kabartmaları ile karşılaştırılarak, İ.Ö.350 yıllarından önceye tarihlenmektedir.

Heykelciğimizin yüz ifadesi hakkında ayrıntılar belirtilmeden, kabaca kalıplandığı için bir şey söyleyemiyoruz. Saçlar da kabaca işlenmiştir. Adeta topuz yapılmış izlenimi vermektedir. Hydria ve çelenk taşıyan bayanlar ikonografik olarak yorumlandığında bu figürlerin nymphaları (Demeter ve Dionysos kültü ile ilişkili oldukları) temsil ettiği söylenebilir³⁶.

H2: Envanter numarası 37.45.67 olan, satın alma yoluyla müzeye kazandırılmış heykelcikte, Bodrum'dan getirildiği ifade edilen, büyük bir olasılıkla Theangela kaynaklı bir eseridir (Res.15). Yüksekliği 16.5 cm., kiremit rengi hamurlu, giyimli ve başının üzerinde hydria taşıyan bayan figürüdür. Önceki hydria taşıyan bayandan farklı olarak vücut ağırlığını sol bacak taşımakta, sağ bacak dizden geriye doğru bükülerek parmak uçları ile çift kademeli kaide üzerine yere basmaktadır. Sağ kolunu yukarıya kaldırıp eli ile başının üzerindeki hydriayı tutmaktadır. Sol kol, dirsek yan tarafa çıkarılarak belde himationun bir ucunu tutmaktadır. Bu heykelciğimizin vücudundaki "S" hareketi oldukça belirgindir. Ayrıca gerek chiton, gerekse himationun kıvrımları daha yumuşak verilmiştir. Aynı yumuşak, sakin ve huzurlu ifadeyi yüzde de görebiliriz. Saçlar alnın ortasında ikiye ayrılıp dalgalı olarak yanlara doğru taranıp, omuzlar üzerine düşer. Benzer örnekler yine Theangela'dan gelmektedir. Theangela da bu tip örnekler XI. grupta ele alınmıştır³⁷. Bu heykelcikle daha önceki sayfalarda kybele örnekleri arasında anlattığımız K5 kodlu eserin yüz ifadesi ve saçın işlenişi arasında benzerlikler bulunmaktadır. Theangela terrakotaları arasında gerek vücut hareketi, gerek yüz ifadesi açısından çok yakın örnekler göremedik. Bu nedenle biz bu eserimizin Kybele heykelciği ile birbirine yakın tarihlerden olduğunu düşünüyoruz ve İ.Ö.2.yy. başlarına tarihliyoruz.

³⁶ Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. N.Himmelman, Beitrage zur Chronologie der Orchaischen Ostionischen Plastik, *İstMitt* 15, 1965, 24 ff.)

³⁷ **Işık, Theangela,** Taf.15/100, s.146; Ashmole, *JHS* 71, 1951, s.26, Taf.10/e.

V-B1: Müze envanter numarası 960 olan heykelcik (Res.16) Ereğli Turizm Derneği tarafından müzeye armağan edilmiş olan, açık kırmızı rengi hamurlu, 23,5 cm. yüksekliğinde bir kadın büstüdür. Eserin arka kısmında küçük, yuvarlak buhar deliği bulunmaktadır. Dikdörtgen formlu bir kaide üzerine, sivri kısımlar aşağıya gelecek şekilde iki bereket boynuzu çapraz olarak yerleştirilmiştir. Bereket boynuzlarının kesiştiği alanın üst kısmındaki boşluğa kadın büstü, alt kısmındaki boşluğa ise bir sunu sepeti (kalathos) yerleştirilmiştir.

Bereket boynuzlarının içlerine birer büyük üzüm salkımı ve çeşitli meyveler yerleştirilmiştir. Üzümlerin arka ortasında birer piramidal kek bulunmaktadır. Benzer meyveleri taşıyan masa yada sehpalari, Hellenistik döneme tarihlenen pek çok mezar steli üzerinde de görmek mümkündür. Özellikle de bereket boynuzu ve kalathos, mezar stelleri üzerinde oldukça sık karşılaştığımız motiflerdir. Arkeoloji literatüründe, bereket boynuzu genelde Tykhe'ye ilişkin bir sembol olarak kabul edilmektedir³⁸. Bu nedenlerden dolayı Ereğli Müzesi'ndeki bu büstün ölen bir bayanın anısına yapılmış olduğunu söylemek pek yanlış olmaz kanısındayız. Büstün yüz ifadesi hakkında -iyi kalıplanmadığından- ayrıntılar belli olmadığı için yorum yapmak mümkün olmamaktadır. Ancak küçük bir yüze sahip olan bayanın küçük etli dudakları, geniş, şekli fazla belli olmayan burnu ve dar bir alın yapısına sahip olduğu söylenebilir. Başını kuvvetli ve kabarık saçlar çevrelemektedir. Bu kabarık saç üzerinde, üç bölümden oluşan bir başlık görülür. Himationun bir ucu boynun arka kısmında dolanarak sol omuz üzerinden aşağıya, birbirine paralel dört kıvrım oluşturarak iner. Heykelciğimizin üzerinde V yakalı bir chiton görülmektedir. Yaka kenarındaki kıvrımlar çok yüzeysel yapılmıştır. Anadolu'da benzer tipte yapılmış pişmiş toprak büst heykelciklerle karşılaşamadık. Bereket boynuzu taşıyan figürleri, yukarıda da belirttiğimiz gibi daha çok Tykhe ve Plutos betimlemelerinde görüyoruz. Tarsus kazılarında ele geçmiş bir pişmiş toprak heykelcikte Tykhe, sol kolunda taşıdığı bereket boynuzu ile betimlenmiştir³⁹. Ayrıca Corinth üretimi olan bir başka heykelcikte, elinde bereket boynuzu

³⁸ A.Erhat, **Mitoloji Sözlüğü**, s.371.

³⁹ **Tarsus I**, Lev.233/206-207.

taşımaktadır⁴⁰. Buradaki heykelcik, İ.Ö.2.yy'ın ikinci yarısına tarihlenmiştir⁴¹. Koroplastik sanat dışında bereket boynuzu taşıyan figürleri Hellenistik döneme ait yontularda⁴², mezar stellerinde⁴³ görüyoruz. Ayrıca Roma dönemi içinde benzer tarzda kompozisyona sahip bir eserle Commodus'un Herakles belirteçleri ile bir arada betimlenmiş büstünde karşılaşıyoruz⁴⁴. Commodus büstünde, daha küçük ölçüde yapılmış olan bereket boynuzları, bizim eserimizde olduğu gibi çapraz olarak yerleştirilmiştir. Bu boynuzların arasında Commodus, Herakles amblemleri ile gösterilmiştir⁴⁵. Bereket boynuzu motifi, özellikle Mısır'da egemen olan Ptolemaioslar dönemi sikkeleri üzerinde de çok sık karşımıza çıkar⁴⁶. Yine yuvarlak altınlar üzerinde, çapraz yerleştirilmiş, bereket boynuzları görülmektedir⁴⁷. Bereket boynuzu betimlemeleri uzun süre, Bizans dönemine kadar devam etmektedir. Afyon Müzesi'nde sergilenen bir sütun başlığı üzerinde ise, çapraz bereket boynuzları arasında ki boşluğa bir amphora yerleştirilmiştir. Bu başlık, İ.S. 6. yy.'a tarihlenmiştir⁴⁸.

⁴⁰ Louvre III, Pl.62/d (D297).

⁴¹ Louvre II, Pl.118-119'a bkz.

⁴² R.R.R. Smith, **La Sculpture Hellénistique**, Paris,1996, Res. 93, Bursa Tykhesi olarak bilinen bu heykel, İ.Ö. 2. yy. sonlarına tarihlenmiştir.

⁴³ A.g.e. Res. 220 Smyrna kaynaklı bir mezar stelinde, plasterin üzerinde betimlenmiştir ve bu eser İ.Ö. 2.yy.'a tarihlenmiştir.

⁴⁴ E. Strong, **La Sculpture Romana Da Augusta a Contantino**, Vol.II, Firenze, 1926, s.387, Fig.233.

⁴⁵ A.g.e. Res.220

⁴⁶ S.Atlan, **Grek Sikkeleri**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Lev.LVIII, 6,8,9,10, 1993; M.Thompson, **Coins from the Roman Through the Venetian Period. Athenian Agora 1954**, New Jersey, Pl.1/325 (Bir Antioch sikkesi İ.S.247-249'a tarihlenmiştir).

⁴⁷ H. Gabelmann "Oberitalische Rundaltäre" **RM.** 75, 1968,s.87, Taf. 19-26.

⁴⁸ M. U. Anabolu, "Batı Anadolu'da Bulunmuş Olan Yayınlanmamış Tavus Kuşu Motifli Mimarlık Elemanları" **TAD.XXVII**, 1988, S. 101-112, Res. 4.

Heykelciğimizdeki bayanın gerek yüzünde görülen fizyonomik özellikler, gerekse yanında bulunan atribüleri nedeniyle Hellenistik döneme ait olması mümkün görülmemektedir. Özellikle kalathos yada sunu sepeti motifi Anadolu'da Mysia bölgesinde özellikle Roma dönemi mezar stelleri üzerinde sevilen motif olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁹.

Psidia Bölgesi'ndeki Claudius Gothicus Dönemi sikkeleri arasında ki örneklerde, bir anı sikkesinde Tykhe, kalathos içinde betimlenmiştir⁵⁰. Bu bölgede basılan sikkeler incelendiğinde kentlerin ekonomik ve askeri dönemlerini gösteren önemli unsurlar olan sikke buluntuların, herhangi bir olayın anısına basıldığı ortaya çıkmaktadır. İ.S. 268-270 yılları arasında İmparator olan Marcus Aurelius Gothicus, kısa süren İmparatorluğu sırasında Antiocheia'yı işgal etmiştir. Anadolu'da bu dönemde sadece Psidia'da sikke bulunuyor. Bu da bölgenin tehdit altında olmadığını gösteren önemli bir kanıttır.

Ereğli Müzesi'ndeki pişmiş toprak büstü tarihlemek için her ne kadar bereket boynuzlarının yerleştirilişindeki çapraz konumu İ.S.193 yılında Commodus'un büstünde görüyorsak da, biz eserimizin bu tarihten daha sonraki bir döneme ait olması gerektiğini düşünüyoruz. Şehir sikkeleri arasında aynı düşünceyle Psidia Antiochia'sında basılmış, kalathos ile betimlenmiş Tykhe sikkelerinden yola çıkarak, koroplastın bu eseri İ.S.270 yıllarından sonraki bir tarihte yapmış olduğunu düşünüyoruz. Bu heykelcik, belki de evli olan bir hanımın ölmesi üzerine onun, çevresindekilere olan yardımlarının anısına sevdiği tarafından yaptırılmış olmalıdır diye düşünüyoruz.

VI-A1: (Res.17-18) Müze envanter numarası 1157 olan pişmiş topraktan yapılmış plaka üzerinde bir Apollon kabartmasıdır. Kiremit renkli hamura sahip olan kabartmanın yüksekliği 6cm., genişliği ise

⁴⁹ Bu sunu sepetini betim sanatında İ.Ö.6.yy'dan itibaren görmeye başlıyoruz. Ancak en yoğun karşımıza çıktığı dönem ise Hellenistik dönem sonlarıdır. M. Şahin, "Figürliche Grabstellen und Weichreliefs aus Miletupolis" *İstMitt.*47, 1997, s. 179-197, Taf. 23/2,3.

⁵⁰ S. Mitchael, "Claudius Gothicus Dönemi Sikkeleri", I. Uluslararası Psidia Antiocheia Sempozyumu'nda 1997 yılında Yalvaç'ta sunulan bildiri sırasında gösterilmiştir. Konferans metni henüz basılmamıştır.

4cm.dir. Satın alma yoluyla müzeye gelmiş olan eserin geliş yeri Ayrancı olarak belirtilmektedir.

Dikdörtgen formlu plaka üzerinde alçak kabartma olarak yapılmış, doğal bir kaya üzerinde oturan, sol dizi üzerine dayadığı liri sol eliyle tutan, çok rahat bir pozisyonda oturan ve sağ omzunun gerisinde sadağın uç kısmı, önde çapraz olarak sağ omuzdan sol kol altına uzanan sadak ipinin görüldüğü bir Apollon betimlenmiştir. Vücudun üst kısmı çıplaktır. Üzerinde lirin durduğu sol bacak dizden bükülmüş ve sol bacak üzerine örten şalın bir ucu göbeğin hemen altından bir kumaş tomarı oluşturarak ileri doğru hafifçe uzatılmış olan sağ bacak üzerinden aşağıya doğru düşmektedir. Apollon başını sağa, hafifçe geriye doğru döndürmüştür. Yüzün fizyonomisi ve ayrıntılar belli olmamaktadır. Sağ dirsek kaya üzerine yaslanmış ve sağ kol, eli serbest kalacak biçimde aşağıya sarkıtılmıştır. Kabartmada göğüs ve karın adaleleri yumuşak çizgilerle gösterilmeye çalışılmıştır. Göbek deliği belli olmaktadır. Benzer duruşta Apollon kabartma ve resimlerini Apulia kırmızı figürlü vazoları üzerinde⁵¹, çeşitli kabartmalarda görmekteyiz⁵². Bazı örneklerde ise, benzer duruştaki figürlerin Apollon değil, duruşları nedeni ile Dionysos olması gerektiği fikri ileri sürülüyor⁵³. Ancak bizim kabartmamızdaki figür, kesinlikle Apollon olmalıdır. Çünkü, Apollon'a ait bir diğer belirteç olan sadak, kabartmada sağ omuz üzerinde görülmektedir. Benzer figürleri applike edilmek üzere hazırlanan örneklerde

⁵¹ A.D.Trendall-A.Cambitoglou, **The Red Figüred Vases of Apulia**, Oxford, 1978, Lev.154(2-5). Özellikle buradaki örnek sandalye üzerinde oturması dışında Ereğli örneği ile çok yakın, Lev.156 (1-2)

⁵² S.J. György-S. Miklos, **Antik Kiallitos Vezetö, Szepmüveszeti Muzeum**, Budapest, 1974, Res.61, s.87-88 (Bu kabartmada Apollon bir kaya üzerinde oturur. Sol dizi üzerinde lir tutan belden aşağısı şal ile örtülmüştür. Başını geriye döndürmüş, arkada duran üç ayak dikkati çeker ve Tiberius dönemine tarihlenir. Yine aynı müze de Res.31'de bir Oinochoe üzerinde benzer pozu görebiliyoruz. Bu oinochoe de İ.Ö.410 yıllarına tarihlenmiştir.

⁵³ G. A. Mansuelli, **Galleria Degli Uffizi Le Sculpture I**, Roma, 1958, Res.199, s.201. Buradaki örnekte oturan ve sol dizi üzerinde lir tutan figür sağ kolunu yukarıya kaldırmıştır. Dionysos yada Apollon olduğu tartışmalı deniliyor. Şal sadece sol bacağı örtmektedir.

görebiliyoruz⁵⁴. Ayrıca Eretria'da⁵⁵ ve Kerameikos'da⁵⁶ da benzer örnekler görülebilir. Benzer tipte Apollon figürleri Klasik dönemden başlayarak Hellenistik dönemde yoğun olmak üzere Roma dönemi ortalarına kadar karşımıza çıkmaktadır. Roma döneminde benzer örnekler lahitler üzerinde de görülebilir⁵⁷. Roma'da, Marsyas Lahti üzerindeki, elinde kithara tutan Apollon figürüde, bizim kabartmamızdaki gibi çok rahat bir pozda durmaktadır⁵⁸.

Biz kabartmamızı benzer örneklerle karşılaştırdık. Ancak karşılaştırma örneklerinin hiç birinde Apollon figürlerinde omuzda sadak görülmemektedir. İkonografide Apollon'un belirteçlerinden sayılan unsurlardan olan okluk ve kitharanın bir arada bulunduğu örneklerle rastlamadık. Ereğli kabartmasında her iki belirteç bir arada kullanılmıştır. Bu kabartmayı yapan usta, Apollon'un mitolojisini iyi bilen bir usta olmalıdır. Ereğli Apollon kabartmasının, stilistik açıdan en yakın benzeri, Budapeşte'de bulunan ve Tiberius dönemine tarihlenen örnektir⁵⁹. Ayrıca Melfi lahdinin üzerindeki Apollon figürü de örneğimize oldukça benzemektedir⁶⁰. Biz, Ereğli'deki Apollon kabartmasını yukarıda ayrıntılı olarak anlattığımız özellikleri nedeniyle İ.S.2. yy.'ın sonlarına tarihlenmeyi uygun buluyoruz.

⁵⁴ G. Hübner, **Die Appliken keramik von Pergamon**, Pergamenische Forschungen 7, Berlin, 1993, Abb.32/255, Taf.54/255. Buradaki kabartma da Apollon dikdörtgen formu bir tabure üzerine oturmuştur.

⁵⁵ **Louvre III**, Pl.84/c (D376).

⁵⁶ W. Schwabacher, "Hellenistische Reliefkeramik im Kerameikos", **AJA** XLV, 1941, Pl.153.

⁵⁷ C. R. Morey, **Roman and Christian Sculpture**, Vol.V, Sardis, Part I, Res.39'da Melfi lahdinin uzun yüzlerinden birinde sol başta Apollon bir tabure üzerinde oturur pozda, sol elinde sol dizine dayadığı kitharayı tutar. Sağ kolunu yukarı kaldırmış, şalı sol bacağına üzerinden sarmakta. Delbrueck tarafından İ.S.169 yılına tarihlenmiştir.

⁵⁸ H. Fuhrmann, "Archeologische Grabungen und Funde in Italien und Lybien (Tripolis und Kyrene)" **AA**. 1940, s. 489, Abb.37. Bu lahit İ.Ö. 4. yy. sonlarına tarihleniyor.

⁵⁹ Bkz. Dipnot 59.

⁶⁰ Bkz. Dipnot 58.

VII-O1: (Res.19-20) Müze envanter numarası 349 olan eser, müzeye satın alma yoluyla kazandırılmış ve geliş yeri olarak da Karadağ gösterilmiştir. Kiremit rengi hamura sahip ve oyuncak olarak yapılmış bir pişmiş toprak asker heykelciğidir. Yüksekliği 17.5 cm.dir. Ayakta duran, üzerinde dizlerine kadar uzanan zırhı, sol kolunda yuvarlak bir kalkan tutan, sağ kolunu dirsekten yukarı kaldırmış olan heykelciğimizin bacakları hareketli olarak yapılmıştır. Üzerindeki zırhın kırık ve kayıp olan sol tarafı, belden itibaren tamamlanmıştır. Boyun hizasından itibaren kırık olan baş, gövdeye boyun hizasında sonradan yapıştirilmiştir. Belinde, kemerine takılmış silahlar fark edilmektedir. Sağ elin duruşuna göre de bir kılıç veya mızrak tutması gerekir. Kalıpta yapılan eserin buhar deliği yoktur, alt kısmı açık bırakılmıştır. Heykelciğimizin arkası da işlenmiştir.

Gladyatör oyunları doğuda İ.Ö.2.yy.'ın ortalarından itibaren Antiochos tarafından başlatılmıştır. Anadolu'da İlion'da Minerva için tiyatro oyunları organize edilmiştir. İlion'da bulunmuş olan iki heykelcik bizim heykelciğimize benzediği için dikkatimizi çekti. Bu heykelciklerden birisi, heykelciğimiz gibi hareketli bacaklara sahiptir⁶¹. Kuklaya benzer oyuncak olarak yapılmış heykelcikler, Roma Dönemi'nde sık tekrarlanmaktadır⁶². Bu dönemde betimlenen gladyatör heykelcikleri, ellerinde çeşitli silahlar taşırlar. Bunlar arasında Thraklar veya Barbarlar parma denilen yuvarlak kalkan ve sica denilen bir kama ile betimlenmişlerdir⁶³. Söz konusu heykelcikler, İ.S.3. yy.'a tarihlenmektedirler.

Ereğli Müzesi'ndeki bacakları hareketli olan heykelciğin üzerindeki zırh oldukça ilginçtir. Göğüs üzerinde baklava ya da bal peteği motifli göğüslük taşımaktadır. Belinde enli bir kemeri vardır. Zırhın belden aşağı bölümünde, oldukça sert ve birbirine paralel kıvrımlar dikkati çeker ve bu bölüm iki kat olarak düzenlenmiştir. İlk katta dikey konumda olan kıvrımlar, eteğin ikinci bölümünde, göbeğin hemen alt

⁶¹ **Troy Supp.**, s.121-122, Lev.XXIX, 138.

⁶² **Agora VI**, P.20, no.492-495.

⁶³ J. Carcopino, **Daily life in Ancient Roma**, New Haven, 1941, s.237-243.

hizasından itibaren yatay hale gelir. Anadolu'da önemli bir koroplastik atölyesi olan Myrina'da da benzer tipte birkaç heykelcik vardır⁶⁴.

Ereğli'deki oyuncak asker heykelciği, ifade edildiği gibi gerçekten Karadağ'da bulunmuşsa, orta ve güney Anadolu'da çok iyi bilinen, daima bir elinde yuvarlak bir kalkan, diğer elinde kılıç taşıyan binici olarak betimlenen kakasbos ifade edilmiş olmalıdır. Kakasbos olarak adlandırılan savaşçı figürleri Anadolu'da Roma İmparatorluk Çağı'nda çok iyi bilinir ve kabartmalarda da sık sık karşımıza çıkar. Kakasbos abartmalarının yoğun olarak bulunduğu yer, özellikle Burdur-Yeşilova civarındır⁶⁵. Sagalassos'ta da benzer tipte bir kakasbos kabartması vardır⁶⁶.

Biz de, Ereğli Müzesi'ndeki savaşçı heykelciğini, gerek üzerindeki zırh, gerekse taşıdığı kalkan ve kama nedeniyle, kakasbos olarak tanımlıyoruz ve bu eserin en erken İ.S.3. yy.'a tarihlenebileceğini düşünüyoruz.

⁶⁴ Louvre III. Pl.166 (a-b), E (25-26), Pl.168 (a-d), 901-902.

⁶⁵ L. Robert, *Noms Indigènes dans L'Asie Mineure gréco-romaine*, Paris, 1963, s. 329

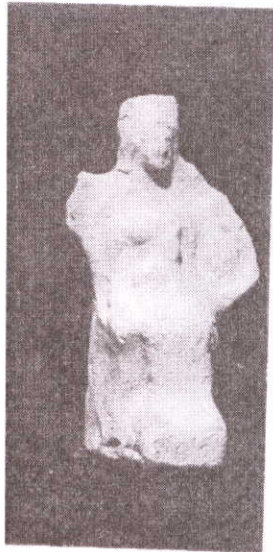
⁶⁶ M. Waelkens-E. Ovens, "The Excavations at Sagalassos 1991", *An.St.* XLII, 1992, s.79-99, Pl. XXI, b.

Res. 1

Res. 2

Res. 3

Res. 4

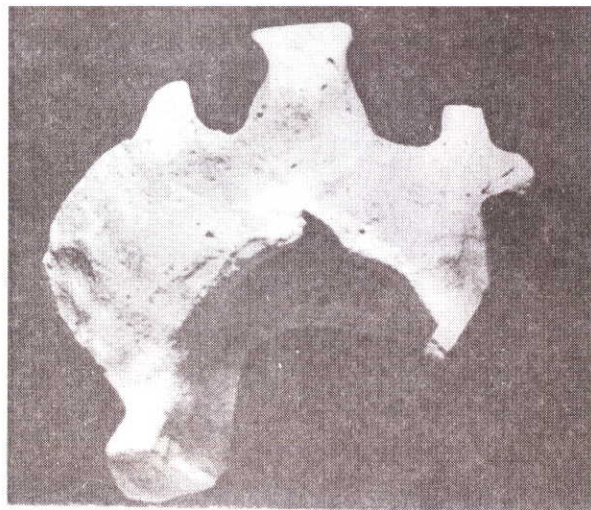
Res. 5

Res. 6

Res. 7

Res. 8

Res.9

Res.10

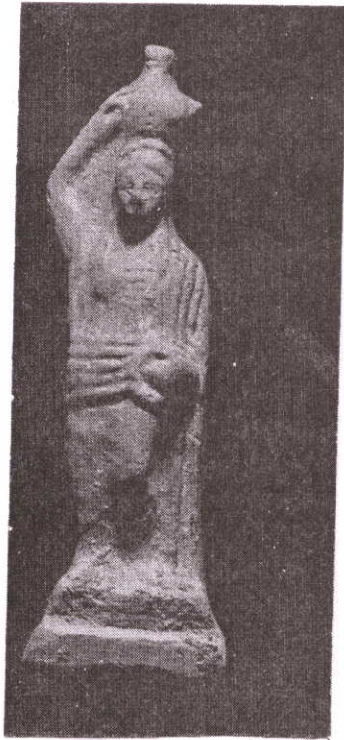
Res.11

Res.12

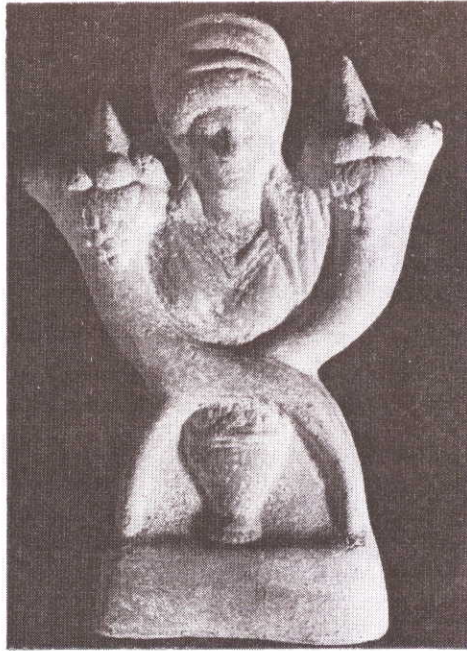
Res.13

Res.14

Res.15

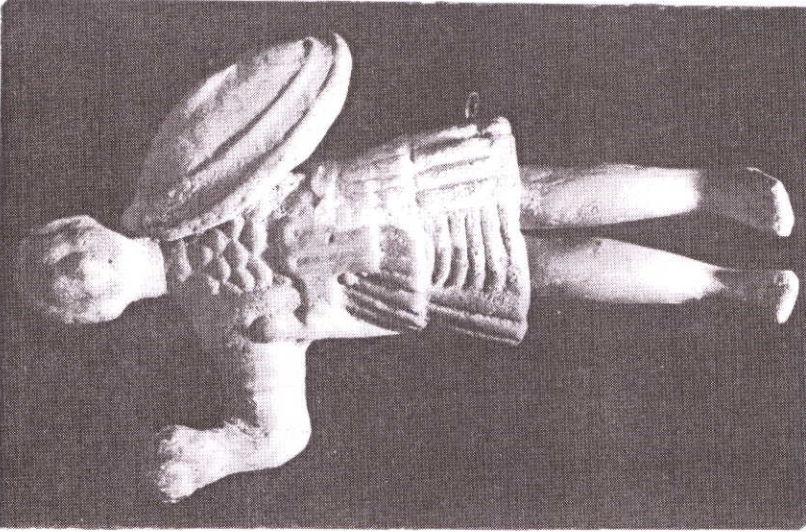
Res. 16

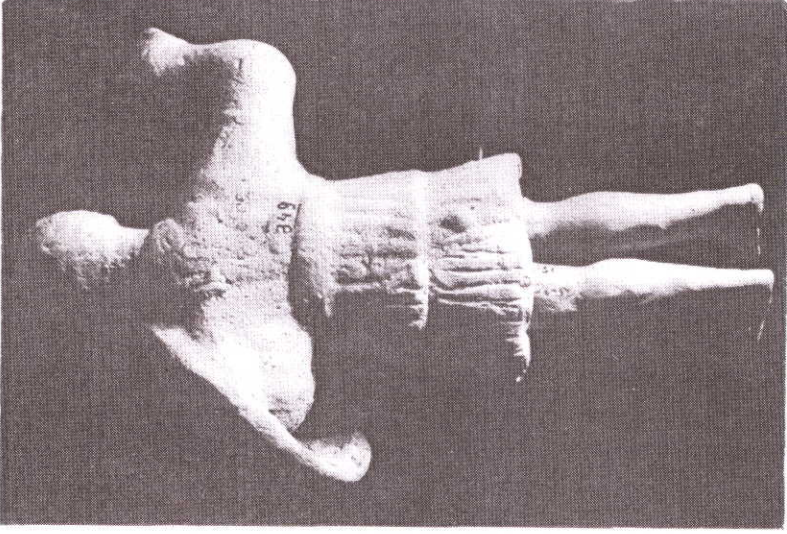
Res. 17

Res. 18

Res. 19

Res. 20